

3. Ena od metodičnih možnosti za pouk spisja in govornih vaj je sistematično obravnavanje literarnih prvin, in sicer opisa, orisa, dvogovora in označitve.
4. Primerna je za 6. razred osnovne šole, ker so otroci te starostne stopnje zelo sprejemljivi za nove pojme, njihov doživljajski svet pa se giblje na meji fantastike in stvarnosti.
5. Pisno in ustno izražanje je s prikazano metodo možno izboljšati v razmeroma kratkem času.
6. Učitelj materinščine se mora nenehno strokovno izpopolnjevati. Uspeh njegovega dela je v največji meri odvisen od njegove ustvarjalnosti.

Viri, literatura:

Predmetnik in učni načrt, Ljubljana 1969.

Jože Tiran: Umetniško pripovedovanje, Lj. 1965.

F. Vatovec: Retorika ali govorništvo in javno nastopanje.

N. Filipović: Stvaralaštvo u nastavi, Sarajevo 1969.

S. Težak: Govorne vježbe u nastavi hrvatskosrpskog jezika, Zagreb 1970.

I. Furlan: Moderna nastava i intenzivnije učenje, Zagreb 1966.

D. Živković: Teorija književnosti sa teorijom pismenosti, Sarajevo 1964.

Otto Jespersen: Čovječanstvo, narod i pojedinac, Sarajevo 1970.

Franc Žagar

Ljubljana

VRSTE IN NASLOVI SPISOV PRI POUKU MATERINŠČINE

Članek vsebuje metodične prijemne in naslove za pisanje spisov pri pouku materinščine. Povzema mnoge postopke in naslove iz tradicije našega spisja, daje pa tudi nekatere nove ideje za poživitev pismenega izražanja.

V zadnjem času se v šolski praksi vse pogosteje postavlja zahteva po čimvečji raznovrstnosti spisja, po postopnem, sistematičnem gojenju spisov in po izboljševanju pismenosti sploh. Ravno zaradi tega bi rad kar najbolj konkretno pokazal, kako se učence privaja na razne vrste spisov. Omejil sem se na kreativno spisje, zato sem iz obravnave izpustil prepise, nareke in praktično spisje. Svoje gradivo sem razvrstil od obnove, opazovalnega, doživljajskega, domišljjskega do na učno snov vezanega spisa, kot to postopoma predpisuje učni načrt, čeprav sem mnenja, da se tega zaporedja ni treba strogo držati. Včasih je učencem doživljajski spis bližji in lažji od obnove; včasih je naravneje, da pišemo na učno snov vezani spis pred domišljjskim.

Najmlajši učenci še ne obvladujejo tehnike pisanja in pravopisa, zato so njihove prve spisovne vaje kratke, le odgovori na vprašanja. Izberemo si kako primerno kratko berilo za obnavljanje. Npr. ob sestavku Vide Brestove o srečanju z med-

vedom postavimo naslednja vprašanja: *Po kaj so šli pionirji v gozd? Kaj so storili, ko so imeli polne košare? Kdo jih je presenetil? Kako so bežali? Kaj so trdili, ko so bili na varnem? Kaj je priznala Metka?*

Kasneje lahko vprašanja zamenjamo z aplikacijami na flanelogramu, dispozicijo po točkah ali s ključnimi besedami. Koroško pripovedko Mojca Pokrajculja obnovijo šolarji s pomočjo naslednjih besed: *piskrček, lisica, medved, zajček, volk, kraja medu, spanje na soncu, zajčkove noge.*

Po takšnih vajah lahko začnejo učenci delati že samostojne obnove. Treba pa jih je navajati, da zamenjujejo starinske, narečne besede z bolj vsakdanjimi, da krajšajo dialoge, opuščajo ukrasne pridevke, nevažne podrobnosti, da se omejujejo na bistveno, na »zakaj gre«. Popolne obnove so primerne le za ustno vajo, pri pisnični vaji pa naj si učenci prizadevajo sestaviti skrajšano obnovo — skrcitev.

Zelo zanimiva metoda je, da učenci pripovedujejo z vidika različnih oseb. To jih sili h krčenju in k boljšemu življenju v besedilo. Naslovi takšnih obnov so takile: *Mojca Pokrajculja pripoveduje, Lisica pripoveduje, Zajček pripoveduje; Iztok pripoveduje o tekmi v cirkusu, Azbad pripoveduje, Irena pripoveduje.*

Še večjo samostojnost mora učenec pokazati pri razširitvah, nadaljevanjih, obnovah s spremenjenim koncem, vsebinskih in oblikovnih predelavah. Vzpodbudo za te spise dajo primerni zgoščeni stavki, poročila, dialogi, tipični konflikti ali junaki. S temi obnovami se zelo približujemo domšljjskemu spisu.

Naslovi so takile: *Kot jastreb je čuvala drevo (Razširitev Tavčarjeve slike Šarevčeva sliva), Tonček je legel pred avto (Razširitev časopisnega poročila Nevarna predrznost iz Dela 21. 10. 1961), Kako sem utopil Turke (Obnova s spremenjenim koncem po Aškerčevem Brodniku), Razgovor z Martinom Krpanom (Predelava Levstikove povesti Martin Krpan), Kaj bi s čarovnim prstanom (Predelava Valjavčeve pravljичne pesmi Pastir), Matajev Matija ob televizorju (Predelava Murnikovega odlomka Prvikrat v Ljubljani), Lastovka in krt (Dramatizacija Kettejeve basni Krt modrijan), Iskanje Silvičine mamice (Dramatizacija odlomka iz Ingoličeve povesti Tajno društvo PGC), Smrt Temnikarice (Dramatizacija odlomka iz Kosmačeve Balade o trobenti in oblaku), Pismo Mary Sustersich (Po Klopčičevi pesmi Mary se predstavi), Sneguljčica kot miss dežele (Parodija pravljice Sneguljčica), Hlapec Jernej v socializmu (Satira na osnovi Cankarjeve povesti Hlapec Jernej in njegova pravica).*

Od literarnih predlogov mnogokrat preidemo kar k doživljajskemu spisu. Učencem je avtorjev tekst pobuda za popisovanje lastnih podobnih doživljanjev. Po branju četrtega poglavja Seliškarjeve Bratovščine Sinjega galeba napišejo spis *Gradili smo mlinček ob potoku (hišico iz vej, model letala, ladje)*, po obravnavi Prežihove črtice Potolčni kramoh pišejo sestavek *Zmerjanje*, na osnovi pravljice Rdeča kapica pa pišejo spis *Moja prva pot v trgovino (v šolo, k babici)*.

Medtem ko je pri obnovah izhodišče tekst, je pri opazovalnih spisih izhodišče opazovanje kakega predmeta, bitja, interierja, eksterierja, pejsaža, slike, dogajanja. Učitelj pri tem lahko veliko posega v proces snovanja spisov. Z razgovo-

rom usmerja pozornost učencev, izbere jim primeren point de vue, daje jim nasvete za logično razvrstitev stavkov, opozarja jih na možnost statičnega ali dinamičnega opisa, pojasni jim potreben termin, vzpodbuja jih k iskanju komparacij in metafor.

Kaj vse lahko opazujemo v šoli? *Toplomer, uro, peskovnik, obleko, smuči, model jadnice, buldožer*. Za sestavljanje bolj umetniško polnih opisov, tkim. orisov, so primerni: *ananas, bobovec, jonatan, kaktus, goreča sveča, rokopis, akvarij, mucka, hrček, človek*. Opisovanje zelo razgiba predpostavka, da iščemo izgubljeno stvar: *Izgubil si nalivno pero. Kakšno je? Pogrešan je sošolec Peter. Kakšen je? Za domačo nalogo pa opišejo šolarji svojo najljubšo igračo, obleko, žival, človeka*.

Pri opisovanju interierja bomo seveda začeli z opisom *šolskega razreda*, nato pa bodo učenci popisali domač *dnevni prostor, kuhinjo skrbne (malomarne) gospodinje, sedanje (prejšnje) stanovanje, mizarsko delavnico, zdravnikovo čakalnico ali stanovanje, kakršno si želijo*.

Za opisovanje eksterierja, pejsaža moramo izbrati nekaj primernega iz šolske okolice: *igrišče, križišče, železniško postajo (kot jo vidi potnik, železničar, šofer taksija), kraj (opazovan z razgledne točke ali med sprehodom), potok, park, gozd (kakaršen je spomladi, poleti, pozimi)*. Nato opisujejo učenci *predele, kjer so doživeli kaj posebnega*.

Tudi fotografija, otroška risba, umetniška slika je lahko izvrstna pobuda za opisovanje. Naj opozorim samo na nekaj primernih slik iz šolskih beril: *Sedejeva slika V kuhinji, Šubičeva slika Pred lovom, Miheličeva Partizansko taborišče, Kraljeva Rešitev, Kobiličina Kavopivka, Modiglianijeva Deklica v modrem, Jakopičeva Lastna podoba*. Včasih slike ne opisujemo, ampak naročimo učencem, naj razložijo situacijo na sliki ali ugibajo misli upodobljene osebe. Na ta način navadno ne nastanejo samo stvarna tolmačenja slike, ampak se v spisih pokažejo tudi projekcije otroških problemov in želja.

Učenci se morajo navaditi tudi na nadrobno opisovanje poteka kakega dogajanja. V šoli lahko opazujejo razna opravila in gibanja, npr. *načrtovanje enakostričnega trikotnika, izdelovanje papirnate kape, poizkus za določanje specifične teže, delovanje štiriktaktnega motorja*. Še bolj zanimiva opravila lahko opazujejo v domačem okolju, npr. *kuhanje črne kave, vretje mleka, čiščenje zob, prižiganje cigarete, šofiranje*. Tako se naučijo sestavljati razlage in pripovedi.

Mnoge spremembe v naravi, duševna občutja bi učencem težko neposredno pokazali, vendar jih s primernimi navodili lahko usmerimo tudi na vizualizacijo takih stvari. Dokaj prazen stavek »*bilo mu je mučno odgovoriti*« je učenec 7. razreda razširil v takole besedno sliko:

Tomažu so se noge začele tresti, z rokami je zvijal robec v roki, v obraz je postal ves rdeč in na čelu so se mu pojavile potne kapljice. Boječe in tiho je rekel: »Jaz ne.«

Na ta način lahko učenci opisujejo še marsikaj, npr. *dež, snežinke, valove, jesensko jutro, sončni vzhod, oblake, izražanje veselja, žalosti, nestrpnosti, strahu*. S temi spisi smo že spet na stični točki z doživljajskimi spisi.

Opazovalni spisi so kratki, ne preveč osebni, nekaka predvaja za pisanje doživljajskih spisov. Doživljajski spisi pa so daljši, osnovani na kaki človeški situaciji, ki teži k razrešitvi. Tako ti spisi dostikrat nimajo samo izobrazbeni pomen, ampak tudi terapevtski.

V nižjih razredih osnovne šole uvajamo učence v pisanje doživljajskih spisov z besedami, ki se dajo urediti v smiselno celoto, npr. *Marko, rojstni dan, prijatelji, darila, torta*.

Kasneje pa pišejo bolj svobodno. Velikokrat ne vedo, kako naj bi spis začeli. Možnosti je več, začnejo lahko z opisom časa, kraja, okoliščin, z označitvijo junaka zgodbe, z vprašanjem, s poanto, z okvirom zgodbe, s koncem zgodbe ali pa v sredini zgodbe in z naknadnim pojasnjevanjem predzgodbe. Razvrstitev gradiva učencem narekuje kronološki potek dogajanja, vendar pa dobimo bolj napete zgodbe, če učenci poznajo tudi literarnoteoretska dognanja o zgradbi zgodbe. Deli fabule so: začetna situacija, zasnutni moment (navadno kaka odločitev), zaplet z mnogimi pripetljaji, vrh s preobratom, zaključek. Učenci se pogosto zadovoljijo s popisom enega samega dogodka, zato jih je treba posebej učiti na pripovedovanje z ovirami — na epsko retardacijo.

Naslove za doživljajske spise jemljemo iz učencem čimbolj znanih situacij. Npr.: *Prebujanje, Zoprna jed, Nova obleka, Naš pes je pobegnil, Jezdil sem konja, Zaklenjeni otroci, Izgubil sem ključ (kapo, knjigo), Nakupovanje, Pomagal sem mami (očetu), Nisem ubogal, Kupili smo televizor (pralni stroj, avto), Nepričakovani obisk, Praznovanje rojstnega dne (novega leta, dneva žena), Zamišljeno in resnično praznovanje (izlet), Kako sem porabil petdeset dinarjev, Bil sem bolan, Alenka je dobila bratca, Tomaž se je izgubil, Bojan je pobegnil od doma, Dobil sem slabo oceno, Domača naloga in sončni dan, Prepisovanje, Neopravičeni izostanek, Žvečilni gumi, Razbita šipa, Ponarejen podpis, Pozabljena redovalnica, Močnejši nasprotnik, Igra s punčkami (lego kockami, električnim vlakom), Šli smo se šolo (trgovino, zdravnika), Polomljena igrača, Ravbarji in žandarji, Kolesarska dirka, Odločilni gol, Padec s smučmi (s sankami), Zagodli smo jo sosedu, Moja prva vožnja z avtom (z vlakom, z ladjo, z letalom), Prometni prekršek, Prometna nesreča, Na trgu, V mlinu, Prvič v gledališču, Kako sem se naučil voziti kolo (plavati, smučati), Prva cigareta, Prvi zaslužek, Prvi ples, Prva ljubezen, Nikamor ne greš, Moje poklicne želje, Moj konjiček, Iz zdravnikove (sodnikove, profesorjeve) delovne prakse, En dan v življenju mornarja (športnika, avtomehnika), Bal sem se, Občutil sem krivico, Bilo me je sram, Iz mojih prvih spominov, Iz počitniškega dnevnika, Včerašnje popoldne, Pri morju, V gorah, V tujini.*

Če smo v zadregi pri določanju naslova, nam lahko pomagajo učenci sami. Zlasti so uspešni, kadar v okviru širše teme poiščejo vrsto ožjih naslovov. Temo *Počitnice* so učenci razdrobili na naslednje naslove: *Podvodni ribolov, Tekmovali smo v plavanju, Vojska z dečki iz sosednega bloka, Nabiranje borovnic, Sušili smo seno, Ob tabornem ognju, Piknik, Na paši*. Tako smo dobili namesto stereotipnega spisa o počitnicah skupino zanimivih in osebnih spisov.

Če hočemo, da postaja doživljajsko spisje čedalje bolj živahno, moramo posvetiti posebno pozornost označitvam značajev in sproščenim dialogom v vsakdanjem občevarju. Za to so primerni naslovi: *Kdo je to* (igra, pri kateri se po označitvi

značaja prepoznavna mišljeno osebo), *Moja babica (mama, brat, sestra)*, *Nemirni Masa*, *Najmanjši v razredu*, *Izgubil sem prijatelja*, *Kdo sem*, *Za kakšnega me imajo*, *Kdo je kdo na naši šoli*, *Telefonski pogovor*, *Prišepetavanje*, *Bahanje*, *Prepir*, *Kdo je to storil*, *Intervju starega partizana (očeta, profesorja)*.

Učenci zelo radi pišejo tudi humoristične spise. Sestavljajo jih na osnovi raznih presenetljivih situacij, bodisi resničnih ali skonstruiranih. Naslovi so takile: *Očetove kuharske sposobnosti*, *Zbor delovne skupnosti v naši družini*, *Otroški bonton*, *Navodila za vznemirjanje profesorjev*, *Kadar razredniku (očetu, materi) pustijo živci*, *Janezkovo komentiranje zgodovine*, *Svet v očeh kemika (duhovnika, trgovca)*, *Narobe svet*, *Moj sošolec Masa kot direktor*, *Moja sošolka Irena kot zakonska žena*, *Moja bodoča*.

S sestavljanjem označitev, dialogov, humoresk se učenci privadijo na nazorno, domiselno pisanje. Ravno zaradi tega pa zlasti pri obsežnejši snovi začnejo izgubljeni občutek za sorazmernost spisa; zelo pogosta napaka je, da izčrpno popišejo začetek, nato pa iščejo čedalje površnejše. Zato jih je treba privajati na sestavljanje osnutka, načrta za spis. Tu jim pridejo prav izkušnje, ki so jih pridobili pri obravnavah in obnovah leposlovnih tekstov. Na osnovi načrta pa lahko napišejo nadroben ali zgoščen spis. Npr. za spis o *ekskurziji v tovarno lesne galanterije Ratike* so učenci naredili takle osnutek: *žaga, sušilnica, strojna delavnica, ročna delavnica, lakirnica, skladišče*. Po tem osnutku so sestavili pri skupinskem pouku nadrobno reportažo o ekskurziji, poleg tega pa so napisali tudi kratko poročilo o poteku dela v tovarni.

Učitelj slovenščine lahko od časa do časa uporabi tudi bolj nenavadno metodo pri doživljajskem spisju. Učencem predloži kak predmet ali listino, npr. *medaljo*, *nogometni čevlji*, *orglice*, *gramofonsko ploščo*, *spričevalo*, *obvestilo staršem*, *seznam izgubljenih stvari*, *zemljevid*, in jim naroči, naj si zamislijo življenjsko realnost, ki je bila zvezana z njim. Učenci si recimo ogledajo *izpisek iz redovalnice*:

	slov. j.			angl. j.			mat.		
Bukovec Janko	3	<u>1</u>	4	2	3	2	3	3	4

V kakšnih okoliščinah je Janko dobil podčrtano oceno?

Tudi zbirka začetnih stavkov za spise da dostikrat zelo zanimive rezultate. Tak spis ni tako vsebinsko določen, ampak bolj razpoložensko. Začetki so takile:

Ko je oče prihajal po stopnicah, je veselo požvižgaval. Otroci so ugibali, kaj to pomeni.

»Je že šla. Zdaj poiščem njen dnevnik,« si je rekel Matjaž. Po prstih je odšel v predsobo in previdno vstopil v Bredino sobo.

Bil je nenavaden mir v gozdu. Drevesa so metala dolge sence. V zraku se je čutilo, da se bo nekaj zgodilo.

Po zadnjih dveh postopkih nastanejo navadno zelo razgibani spisi. V njih se pokaže marsikatera potlačena želja ali podzavestna težnja. S temi spisi smo na meji med doživljajskimi in domišljijskimi spisi.

Že v okviru doživljajskih spisov pišejo nekateri učenci resnično doživetje prigode, drugi pa izmišljene. Vendar pod terminom domišljijski spis navadno razumemo bolj nemogoče uresničljive situacije: razne posebitve, spremenitve, neizvedljive premike v času ali prostoru. Pred pisanjem domišljijškega spisa je treba učence seznaniti s potrebnimi znanstvenimi dejstvi ali predvidevanji in jih opozoriti na vzgojni, lirični, humoristični ali satirični značaj teme. Tudi z raznim nazornim gradivom jih lahko zelo navdušimo za delo.

Naslovi domišljijških spisov so takile: *Kapljica pripoveduje*, *Lastovka pripoveduje*, *Lisica in petelin*, *Kmečki in gosposki pes*, *Doživljaji učne knjige*, *Spomini ponošene obleke*, *Ločila so napadla Boruta*, *Majhen kot prosono zrno*, *Neviden v zbornici*, *Pri mojem predniku leta 1573*, *Turki so me ujeli*, *Na Magellanovi ladji*, *V indijanskem vlgvamu*, *Srečanje Franceta Prešerna in Primičeve Julije*, *Kurirčkova naloga*, *Razgovor mrtvega partizana z živim funkcionarjem*, *Pristanek učencev 7. b na Veneri*, 15. maja 1990, *Šolska ura leta 1993*, *Otroška država*.

Stvarnejši in sistematičnejši od domišljijškega spisa je na učno snov vezani spis. Namesto tega okornega termina iz pedagoške literature lahko rabimo tudi bolj vsakdanje besede: članek, razprava, razprava. Naslov za ta spis mora biti izbran tako, da učenec učno snov ne samo reproducira, ampak jo tudi pregledno uredi, samostojno poišče ali primerja z drugo učno snovjo. Pred pisanjem se moramo večkrat pozanimati za delo pri drugih učnih predmetih in se posvetovati s kolegi na šoli. Učencem pa je treba poskrbeti potrebno strokovno literaturo, leksikone, enciklopedije, priprave, modele. Poučiti jih je treba tudi o zgradbi takega spisa. Navadno ima uvod s pristopom k temi, jedro za razvijanje in razčlenjevanje gradiva in zaključek s povzetkom.

Primerni so takšni naslovi: *Od rokopisa do knjige*, *Od rude do jekla*, *Zgradba atoma*, *Motorji z notranjim izgorevanjem*, *Rakete in sateliti*, *Infekcija*, *Kroženje vode v naravi*, *Pot Zemlje okoli Sonca*, *Odkrivanje novih celin*, *Severnoameriški Indijanci*, *Zgodovina nogometa*, *Zgodovina frizure*, *Znamke*, *Nastanek JLA*, *Rdeči križ*, *Organizacija združenih narodov*, *Življenjepis Ludwiga van Beethovna*, *Znanstvena fantastika*, *Kulturni in politični pomen Franceta Prešerna*, *Lik Temnikarja*, *Prešernova*, *Župančičeva in Gradnikova ljubezenska lirika*, *Interpretacija Župančičeve Dume*. Naslov je lahko zastavljen tudi bolj problemsko: *Zakaj je potrebna higiena*, *Ali se je človek res razvil iz opice*, *Zakaj so bili kmečki uporniki poraženi*, *Zakaj niso uspeli ilirski poizkusi*, *Ali je Malthusova teorija o porastu prebivalstva pravilna*.

Če je učna snov v tesnem stiku s kulturno ali filozofsko problematiko, prehajamo od razprave k eseju, kritiki, meditaciji. Te zvrsti so na sredi med znanstvenim in leposlovnim načinom pisanja. Ne teži se k celotni obdelavi problematike, ampak gre predvsem za osebne vtise. Nekateri profesorji sodijo, da so te zvrsti primerne le za zadnje razrede srednje šole, ko so učenci sposobni že dovolj abstraktno misliti. Vendar pa mislim, da težava ni toliko v razvitosti učencev, ampak bolj v tem, kako najti tak problem, ki je za učence pereč in o njem res razmišljajo. Te spise se piše po predhodnih diskusijah ali po branju in komentiranju z anketo nabranih izjav.

S prizadetostjo pišejo učenci na osnovi takihle naslovov: *Moje mnenje o disciplinskih ukrepih, Odprto pismo staršem (razredniku, ravnatelju šole), Nonkonformizem, Moj odnos do literature, Moj najljubši literarni junak, Kritika televizijske nadaljevanke Bratovščina Sinjega galeba, Klasična in zabavna glasba, Moje mnenje o ženski enakopravnosti, Erotika in seksualnost, Rasna in narodnostna diskriminacija, Ali sem zadovoljen s prikazovanjem narodnoosvobodilne borbe, Ali sem raje Slovenec kot npr. Nemec, Ali človek obvladuje naravo, Ali je vredno živeti.*

Kot smo videli, je spisje zelo razgibano področje pouka materinščine. Ravno zaradi tega je vedno mnogo problemov, na katere naleti učitelj v svoji praksi. Naj poskusim vsaj o nekaterih nakazati svoje mnenje.

Kako je treba pripravljati spis? Ena skrajnost je, da učitelj mimogrede ob koncu učne ure še navrže naslov domače naloge ali pa tik pred šolsko nalogo prese- neti učence z nerazumljivim naslovom; druga skrajnost pa je, da učitelj z učenci tako skrbno pripravlja spis, da nimajo česa dodati iz svojega. Po izdelkih lahko vsakokrat presodimo, kako smo zvozili med to Scilo in Karibdo.

Kako bomo ravnali, če bodo učenci v svojih spisih zagovarjali nevdružna stališča ali če bodo žaljivi do učiteljev na šoli, sošolcev, staršev? Prizadevam si, da bi drugič dal takšen naslov, da bi stvar pretehtali še z druge strani. Učence navajam, da dajejo svojim osebam izmišljena imena, kot to delajo vsi literati. Vsekakor pa z netaktnim nastopom ne bi rad zapravil njihovega zaupanja.

Kakšno stališče kaže zavzeti do raznih jezikovnih in stilističnih vprašanj? Moti me npr. obrabljen in premalo konkreten stavek: *ptički so skakali z veje na vejo in žvrgoleli*. Dopusčal pa bi v primernem kontekstu besedo *leteti* v pomenu *hiteti, teči*, čeprav je na šolah v navadi ugovor: *leti ptič, ne pa človek*. Zakaj učenec ne bi smel rabiti besede v tem ekspresivnem pomenu, saj so jo tako rabili tudi mnogi dobri avtorji: Jurčič, Tavčar, Prežihov, Kranjec. Glede takih vprašanj ni soglasja med učitelji slovenščine, treba bi pa bilo razpravljati o njih in se sporazumevati.

Nerešeno je v šolski praksi tudi vprašanje koncepta in dokončnega izdelka — čistopisa. Spisi učencev so pogosto površni in nedodelani. Ko učenec sledi tenki, trgajoči se curek inspiracije, ne pazi na pisavo, pravopis, jezikovne norme, stil in kompozicijo. Izboljševati svojih spisov pa učenci skoraj ne znajo, kvečjemu malo v pisavi. Tega bi jih bilo treba pri pouku naučiti. Morali bi jim zagotoviti dovolj časa za izpolnjevanje in izboljševanje izdelkov.

Kako naj se pri učencih vzbuja veselje do spisja? Želja vsakega pisca, tudi učenca, je, da bi bil objavljen, bran, pohvaljen. Ciklostirani šolski listi imajo premalo prostora za vse. Tudi že skoraj pozabljeni stenski časopisi niso bili slabi glede tega. Uvedle bi se lahko mape z najboljšimi pismenimi izdelki iz razreda, kot so v navadi ponekod. V šolske prireditve bi se lahko vključevalo več izvornih otroških sestavkov, pesmi in iger.

Odprto ostaja tudi vprašanje nadrobnega planiranja spisja in dotoka svežih idej. Dobro bi bilo, če bi v šolah obstajali večletni sezname vseh naslovov domačih in šolskih nalog. Tako bi se izognili temu, da učenci po večkrat pišejo nalogo z istim

ali podobnim naslovom. Sčasoma bi se lahko seznamili oblikovali tudi v bolj preišljene načrte. Pred leti so bili objavljeni mnogi naslovi nalog iz vseh slovenskih šol v knjigi Ideološko-politična vzgoja in izobraževanje na šolah. Za širjenje domiselnih naslovov in za razvijanje spisja sploh ni bilo gotovo koristno, če bi pedagoška služba tudi nadalje prevzela zbiranje, analiziranje in objavljanje naslovov slovenskih šolskih nalog.

Uporabljena literatura: Andrej Praprotnik, Spisje v ljudski šoli, 1881; Matija Lichtenwallner, Prosto spisje v ljudski šoli, 1908; Silva Trdina, Obravnava spisja v osnovni in srednji šoli, Sodobna pedagogika 1952; Gustav Šilih, Metodika slovenskega jezikovnega pouka, 1955; Albert Žerjav, Problem obnov in predelav pri spisovnem pouku v obvezni šoli, Sodobna pedagogika 1957; Alfons Kopriva, Vrste spisov in njih izvedba v obvezni šoli, JiS 1957/58; Martin Silvester, Slovenske naloge v srednji šoli, JiS 1959/60; Jelica Mesesnel, Ustno in pisмено izražanje v nižjih razredih; Marija Jalen, Pisμένο izražanje učencev v osnovni šoli, Bilten Zavoda za prosvetno pedagoško službo v Ljubljani, 1967.

Matej Rode

Gimnazija v Celju

GLAVNI ŠTEVNIKI V RUŠČINI IN SLOVENŠČINI

(poskus kontrastivne analize)

Potreba, da bi tudi znanstveno podprli vedno bolj razširjeno poučevanje tujih jezikov, je rodila novo panogo jezikoslovja — kontrastivno jezikoslovje. Izoblikovalo se je ob spoznanju, da je težave, ki nastanejo pri pouku tujega jezika, mogoče predvideti, se nanje pripraviti in jih tako laže premagati. Večina težav pri pouku tujega jezika izvira namreč iz razlik med jezikom, ki ga učenec že zna, in jezikom, ki se ga uči. Odkriti te razlike je ena glavnih nalog kontrastivnega jezikoslovja. To skuša doseči s primerjanjem, ki ima za cilj ne le ugotavljati sorodstvene zveze med jezikoma, kot to dela primerjalno jezikoslovje, ampak najti razlike v strukturah dveh jezikov in to na vseh ravneh. Dosežke naj bi strnili v kontrastivno slovnico dveh jezikov. To naj bi ne bil učbenik tega ali onega jezika, ampak le pomagalo učitelju pri izbiri metode in gradiva, s katerimi bi uspešneje opravljal svoje delo, poučeval enega od primerjanih jezikov.

Razen tega osnovnega, pedagoškega namena ima kontrastivno jezikoslovje še svoj splošno jezikoslovni namen. Ob primerjanju dveh jezikov se bomo bolj zavedali vsakega od njiju in morda opazili tudi kaj takega, kar smo ob preučevanju enega samega morda prezrli.

Za poskus sem izbral števnike, ali točneje le njihov del — glavne števnike, ker tvorijo zaključen sistem in se pomensko v glavnem ujemajo v obeh jezikih, povzročajo pa slovenskim dijakom precej težav.

Ker kontrastivno jezikoslovje še vedno nima izdelane lastne metode (1*) in še vedno ni podrobnih strukturalnih opisov ne ruščine ne slovenščine, sem primer-

* Številka v oklepaju pomeni zaporedno številko dela v seznamu literature.